

CZU: 377.1:378:33(478)

DOI: <https://doi.org/10.53486/icspm2022.14>

**DUAL EDUCATION – A PREMISE FOR INCREASING THE
COMPETITIVENESS OF FUTURE ECONOMISTS
ÎNVĂȚĂMÂNTUL DUAL – PREMISĂ DE CREȘTERE A
COMPETITIVITĂȚII VIITORILOR ECONOMIȘTI**

GUȘUVATI Aliona

ORCID: 0000-0003-3072-0941,

Lector universitar, ASEM, or. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, Republica Moldova,
telefon: 022 22-41-28, web page: ase.md, e-mail: gusuvati.aliona.vladimir@ase.md

HĂBĂȘESCU Mariana

ORCID: 0000-0003-2042-3265,

Asistent universitar, ASEM, or. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, Republica Moldova, telefon:
022 22-41-28, web page: ase.md, e-mail: habasescu.mariana.mihail@ase.md

Abstract: În articolul de față este descrisă noua formă de studii - și anume cea a învățământului dual. **Scopul** constă în prezentarea beneficiilor implementării acestui model la nivelul Cichului I de studii universitare, precum și unele limite ale acestui proces. În elaborarea articolului s-a condus în mare parte de practica Germaniei. Focusul este orientat către specialiști din domeniul economic, preponderent pe cei de la specialitatea "Business și Administrarea Afacerilor", instituția cercetată din domeniul învățământului superior fiind Academia de Studii Economice din Moldova. **Metodologia utilizată:** în procesul de elaborare a articolului: s-a apelat la mai multe tipuri de metode de cercetare: 1. metoda calitativă – observație; analiza datelor practice existente și a celor teoretice; 2. metoda cantitativă.

Abstract: The article considers the model of dual education. The main **goal** consists in presenting the benefits of implementing this model at the level of the first cycle of university studies, as well as some limits of this process. The

focus being oriented towards specialists in the economic field, mainly those from the "Business and Business Administration" specialty, the institution researched in the field of higher education being the Academy of Economic Studies from Moldova. The methodology used: in the process of developing the article: several types of research methods were used: 1. qualitative method – observation; analysis of existing practical and theoretical data; 2. quantitative method.

Cuvinte cheie: sistem educațional; model dual; student; beneficiar; piața muncii; manager; economist.

JEL CLASIFICATION: M10: General; I230

I. Introducere

Cât de des auzim istorii a absolvenților, care au dobândit competențe la o specialitate, dar sunt angajați cu totul în alt domeniu. De câte ori proaspeții angajați aud fraza "acum uitați tot ce ați studiat la universitate", pentru că, uneori există o prăpastie între ceea ce se predă în universități și mediu real de lucru. Absorbția instituțiilor din domeniul învățământului superior din motivul lipsei de abiturienți, decizia este argumentată ca rezultat al emigrării masive a populației (în anul 2021 aproximativ 352000 persoane cu vârsta mai mare de 15 ani se aflau la muncă în afara țării noastre [2]), creșterii cu progresie aritmetică a mortalității și diminuării natalității. Critica dură din partea beneficiarului (aici ne referim atât la student, cât și la părinții acestuia) și al reprezentanților pieței muncii, fiind încă un element al insatisfacției populației în sistemul educațional universitar. Acestea sunt doar câteva din vulnerabilitățile sistemului educațional actual. Sistemul de învățământ la ziua de azi ar trebui să caute modalități de transformare și adaptare la o lume în schimbare rapidă.

Metaforic vorbind, beneficiarul a ceea ce oferă învățământul superior devine "produsul" atât de necesar pe piața muncii. Acest "produs" nou reprezentând specialistul, care a dobândit un șir de abilități și competențe corespunzătoare standardelor calității, apt de a se integra într-un sistem industrial, cu ulterioara aplicare a celor învățate.

În prezent, în republică există o penurie semnificativă de lucrători profesioniști și calificați. La 11.07.2022 se solicită a fi acoperite 11182 locuri de muncă, acest necesar acoperă teritoriul întregii țări, aici se includ atât femei, cât și bărbați. Dintre care 1932 poziții, circa 17 % din numărul total de locuri de muncă, constituie necesarul de persoane cu nivel de instruire superior și mediu de specialitate [1]. Este de cuviință de adăugat careva date statistice ce reflectă situația populației ocupate după statutul profesional și nivelul de instruire pe anii 2019 – 2021, respectiv cifra ajunge la 235400 persoane [2].

Abordarea actuală din partea pieței muncii față de absolventul universității include cerințe racordate la competențe practice și un "background" tangibil. Modelul tradițional de pregătire al specialiștilor cu studii superioare din Republica Moldova, în circumstanțele în care evoluează solicitările angajatorilor în direcția întării, devenind tot mai feroce în unele din zonele economiei, nu corespunde nivelului calității și standardelor atât de necesare posturilor de muncă profesionale. Cauzele enumerate mai sus conduc la identificarea și implementarea de forme și modele de educație noi, netradiționale, care ar ajuta viitorului student să obțină competențele cerute de angajatori.

II. Abordare orientată spre practică în sistemul educațional superior din Republica Moldova

Data de 23 iunie 2022 este una istorică pentru dezvoltarea Republicii Moldova, obținând statut de țară candidat la Uniunea Europeană. Este primul pas spre direcția îmbunătățirii tuturor sferelor din domeniul economic, social, politic etc. Însă pentru a deveni membru deplin este necesar de parcurs un drum lung și dificil pentru toți. Consiliul Europei va monitoriza cu prudență maximă respectarea tuturor dezideratelor prevăzute în avizele Comisiei Europene privind cererea de aderare. Ciclic completând pachetul său de extindere. Continuarea procesului de integrare se va continua în situația în care vor fi îndeplinite toate cerințele [3].

Obiectivul de aderare la Uniunea Europeană devine unul primordial. Dacă până acum se elaborau diverse strategii de dezvoltare care se racordau la standardele europene, atunci din acest moment, resursele sunt îndreptate spre atingerea tuturor scopurilor și sarcinilor trasate în aceste strategii. Ca bază se vor folosi obiectivele strategice ale Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă 2030 (include 17 obiective de dezvoltare durabilă). Cercetarea de față va oferi un tablou mai detaliat asupra **obiectivului 4: Educație de calitate**. Ministerul Educației și Cercetării a elaborat documentul Strategia de Dezvoltare "Educația 2030", care a fost elaborat în corespundere cu un șir de documente, printre care enumerăm doar câteva: "Strategia națională de dezvoltare „Moldova

2030”, Planul de acțiuni al Guvernului Republicii Moldova pentru anii 2021-2022, Obiectivele Dezvoltării Durabile „Educația 2030” ale ONU, etc.” [4].

”**Scopul SD „Educația 2030”**: identificarea direcțiilor strategice de acțiuni necesare pentru rezolvarea lacunelor recunoscute sistematic și pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare în domeniul educației, dar și previziunea transformărilor ce vor interveni datorită implementării Strategiei” [4]. Se cere implicare activă a tuturor actorilor din domeniul învățământului, businessului, societății, ONG-urilor, pentru realizarea sarcinilor propuse în Strategia de Dezvoltare ”Educația 2030”. Contextul sectorial descris în document prezintă un șir de schimbări în domeniul educației. Un focus mai mare a fost orientat către faptul că la nivelul învățământului profesional tehnic au fost inițiate forme contemporane de desfășurare și realizare a studiilor, axarea pe instruirea modulară și pe învățământul dual. Implementarea metodei duale la nivelul învățământului profesional tehnic a demarat în anul 2014, prin intermediul GIZ (Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei). Mai detaliat despre învățământul dual se va reflecta în capitolul următor.

Contextul curricular al strategiei include ansamblul de probleme privind funcționalitatea curriculumului la toate nivelurile, însă pentru cercetarea de față ne vom limita la o problemă specifică tematicii cercetării – dominarea componentei teoretice asupra celei praxiologice (practice). Problema dată reflectându-se în timpul foarte redus dedicat realizării practicii de producție și de licență a studenților, care este atât de necesară în formarea experienței profesionale. O analiză mai detaliată a programelor analitice va confirma ipoteza de mai sus. Autorii s-au axat pe analiza programei de formare profesională la specialitatea ”Business și Administrarea Afacerilor”, a facultății Business și Administrare din cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei, pe anii 2019-2022.

Corespunzător datelor din programele pe acești ani, orele pentru partea practică nu au fost supuse modificărilor pe parcursul acestor patru ani. Respectiv, calendarul universitar este format din 5400 ore (echivalentul a 180 puncte credite necesare de a fi acumulate pentru absolvire), ceea ce defalcat pe săptămâni reprezintă 97 săptămâni partea teoretică (76 săptămâni procesul de învățare propriu-zis plus 21 săptămâni procesul de evaluare a cunoștințelor) și 11 săptămâni partea practică (4 săptămâni este practica de producție desfășurată în anul doi semestrul patru și 7 săptămâni practica de licență desfășurată în anul trei semestrul șase). Tabloul valorilor procentuale este următorul: aproximativ 10 % din perioada de studii se dedică practicii și 90 % pentru partea teoretică [5]. Autorii consideră că raportul 90 (teorie) /10 (practica), la ziua de astăzi și-a pierdut din eficiență, mai ales în circumstanțele în care angajatorul indică în ofertele de angajare ca una din cerințe experiența în domeniu.

”Curriculum la unitățile de curs Practica de producție și Practica de licență indică faptul că în timpul stagiului se formează sau se dezvoltă o serie de competențe; în același timp, există o împărțire a tipurilor de practică în cea de producție și de licență. Obiectivul major fiind dezvoltarea abilităților practice necesare și adecvarea pregătirii teoretice la activitatea profesională independentă în condițiile socio-economice reale; efectuarea cercetărilor, documentarea și colectarea informației pentru realizarea raportului de practică, precum și a proiectului economic și tezei de licență; inserția absolvenților pe piața muncii” [6]. Analizând obiectivul principal al practicii de producție și celei de licență, observăm că prima parte se focusează pe „consolidarea cunoștințelor, abilităților și aptitudinilor teoretice ale studenților”, pe când condiția ”activității profesionale independente” plasându-se pe a doua parte al obiectivului, iar inserția independentă o găsim la urmă.

În contextul datelor expuse mai sus, autorii propun modificarea raportului în favoarea timpului dedicat practicii, acest lucru se poate realiza cu succes implementând unele elemente din noul format de studii și anume cel dual. Învățământul dual nu este o metodă necunoscută pentru educația din Republica Moldova, fiind implementat la nivelul învățământului profesional tehnic încă din anul 2014. În capitolul următor se argumentează beneficiile metodei date pentru nivelul următor de studii – nivelul studiilor din învățământul superior.

III. Învățământul dual – metodă nouă de formare a specialiștilor în diverse domenii

Învățământul dual propriu-zis nu îl putem cataloga la un produs inovator, apărut recent în domeniul educațional. Multe din țările europene au apelat și au aplicat de mult în sistemele sale educaționale la sistemul dual. Preponderent, forma dată de învățământ este orientată către nivelul de formare profesional tehnic. Analizând țara de origine al sistemului dual – Germania, practica dată

este întâlnită și la nivelul învățământului superior. Evoluția sistemului în această țară datează de o jumătate de secol, prezentând rezultate remarcabile. Se poate de afirmat cu certitudine că experiența sistemului educațional dual al Germaniei reprezintă o practică și experiență model pentru acele țări care ar dori să apeleze și să aplice acest model de formare a viitorilor specialiști. Având deja o bază teoretică, metodologică, organizatorică și practică, care funcționează cu succes, este posibil de a lua în considerare adoptarea acestora în raport cu alte segmente, domenii din alte țări, în special pentru Republica Moldova.

În problema introducerii sistemului dual la nivelul învățământului superior, este interesantă și necesară de a fi prezentată experiența Moldovei la nivelul învățământului profesional tehnic. Începând cu anul 2014, forma duală de studii a început a fi implementată la un șir de școli și colegii, pe întreg teritoriul țării. Suportul și ghidarea în procesul de pilotare a fost și este oferit de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Au fost identificate ocupațiile din diverse ramuri ale industriilor care au nevoie stridentă de personal (agricultură, confecții, transport, inginerie mecanică, producție, etc.) și instituții de învățământ în care pot fi instruiți. Momentan, organizația care oferă susținere și monitorizează procesul de organizare a învățământului profesional tehnic dual, este Ministerul Educației și Cercetării a Republicii Moldova (MEC), iar Camera de Comerț și Industrie din Republica Moldova (CCI RM) reprezentând instituția care are rol de legătură între toți participanții procesului. Participanții în colaborarea învățământului dual sunt: agențiile economice, instituțiile de învățământ, elevii (ucenicii) și bineînțeles statul. Noutatea acestui sistem constă în defalcarea timpului de studiu pentru partea teoretică și partea practică, respectiv conform sistemului dat elevul (ucenicul) 50 – 70% din timpul de instruire se află la companie și 50 – 30% din timpul de instruire se află la instituția de învățământ profesional tehnic dual (IİPTD). Decizia finală este luată în parteneriat între instituția de învățământ și agentul economic. ”În oferta educațională din acest an (2022), acest raport a fost stabilit în proporție de 70 % din durata normativă a programului de instruire se desfășoară în cadrul agentului economic și 30 % în instituția de învățământ” [7].

Condiția preliminară pentru introducerea unui sistem dual de învățământ în Republica Moldova poate fi considerată prezența ”Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 70 din 22 ianuarie 2018” [8]. Potrivit acestui regulament, ”învățământul dual este o formă alternativă de organizare a învățământului profesional tehnic, care presupune instruirea în cadrul unei instituții de învățământ profesional tehnic și al unui agent economic, cu utilizarea mijloacelor acestora în scopul obținerii de cunoștințe, deprinderi și competențe pentru calificări profesionale de nivel 3 ISCED, 4 ISCED și 5 ISCED, conform Cadrului Național al Calificărilor din Republica Moldova” [8].

Algoritmul prezentat deosebește sistemul dual de cel clasic, diferențierea majoră se cuprinde într-un conținut mai ridicat de cunoștințe și deprinderi practice. Studiul evoluțiilor teoretice în educația duală ne permite să evidențiem trăsăturile distinctive ale acestui model din abordarea clasică (vezi tabelul 1).

Tabelul 1

Analiza comparativă a modelelor educaționale

Indicatorii comparați	Abordarea tradițională	Abordarea duală
Solicitarea candidaților	Se identifică de către Ministerul Educației și Cercetării prin alocarea locurilor bugetare și evaluarea cererii pentru o specialitate corespunzătoare a pieții muncii de către instituția de învățământ.	Se formulează de către Agentul economic implicat în colaborarea duală.
Corelarea dintre teorie și practică	Dintre teorie și practică, predominanța pregătirii teoretice (exemplul ASEM 90/10).	Combinăție de pregătire teoretică și practică (raportul din 2022 stabilit la 30/70). Dezvoltarea unei traiectorii de învățare individuală continuă.
Investiția educațională	Statul, resursele financiare proprii ale studentului.	Angajatorul prin intermediul sistemului de burse, granturi, salarii, adițional asigurare

		medicală și cea socială.
Asigurarea angajării după specializare	Lipsă. Ar necesita de formare suplimentară.	Există. Nu este nevoie de recalificare.

Sursa: <https://elib.bsu.by/handle/123456789/207844>

La momentul de față sistemul dual de instruire este recunoscut a fi unul dintre cele mai eficiente metode de instruire din lume, fiind sistemul de instruire de bază în peste 60 de țări. Republica Moldova nu a ezitat să valorifice oportunitatea implementării acestui model. Respectiv din 2016 până în prezent lista meseriilor a fost completată de la 5 meserii în 2016 până la 54 în 2022. Diagrama de mai jos prezintă evoluția sectoarelor economice (construcții, sănătate, retail, industrial, agricultură, automotive), specialități și meserii pe perioada 2016-2022.

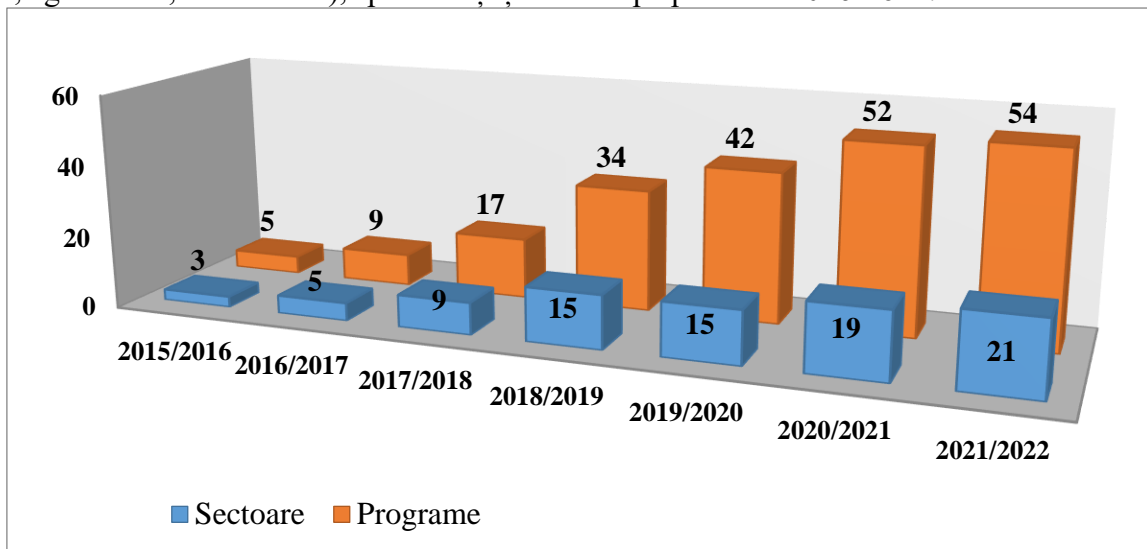


Diagrama 1: Evoluția sectoarelor economice și specialități, și meserii pe perioada 2016-2022

Sursa: <https://chamber.md/realizarile-invatamantului-dual-discutate-in-cadrul-sedintei-comitetului-de-coordonare-al-proiectului-promovarea-invatamantului-profesional-tehnic-pentru-o-economie-verde/>

Este vădită progresia pozitivă dezvoltării programelor și a sectoarelor economiei. Acest lucru însemnând aprecierea din partea agenților economici, a competențelor ucenicilor și dorința acestora de a colabora în continuare, dar și a se implica activ în procesul de instruire al elevilor-ucenici. Aceeași evoluție pozitivă se caracterizează și pentru numărul de agenți economici, care an de an aderă în parteneriat și al numărului de locuri oferite. Încă din anul 2014 învățământul dual a fost apreciat și se bucură de considerațiune în continuare, datele din diagrama de mai jos confirmă acest fapt (vezi diagrama 2).

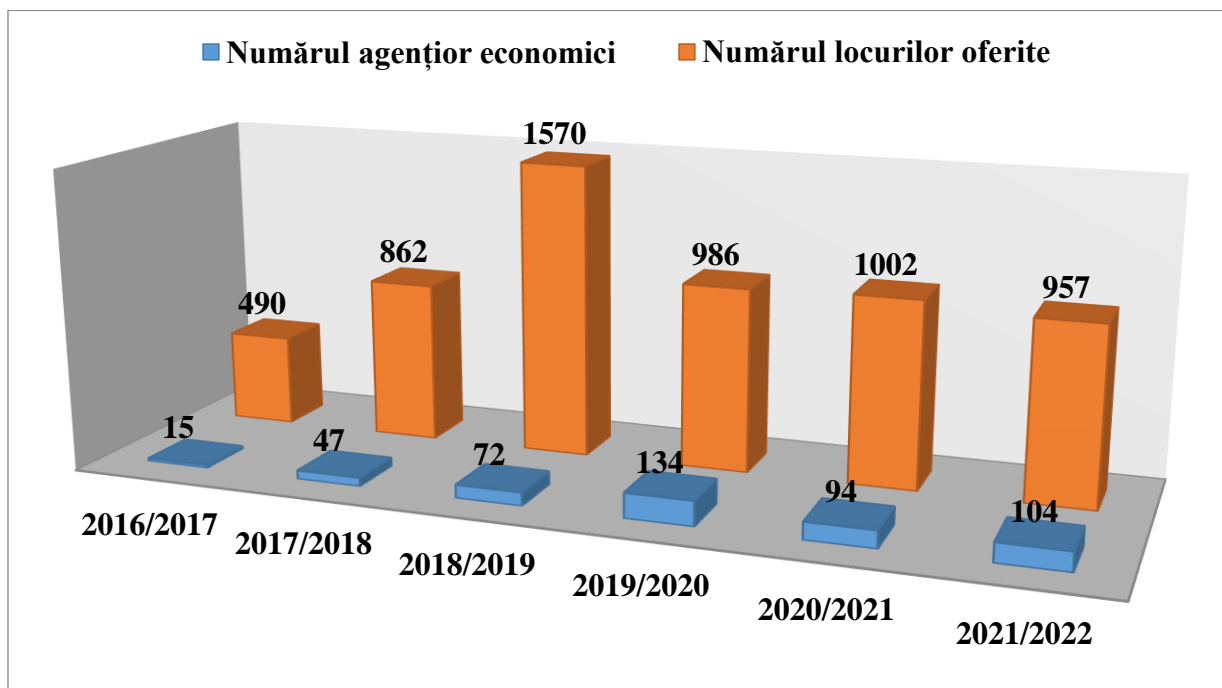


Diagrama 2: Evoluția numărului de agenți economici și numărului de locuri oferite pe perioada 2016-2022

Sursa: <https://ipt.dual.md/>

Învățământul profesional tehnic dual în Republica Moldova a obținut următoarele rezultate, la nivelul celor trei părți cointerestate, și contribuind la dezvoltare economico-socială:

1. La nivelul ucenicului:

- 5300 locuri subvenționate de la bugetul de stat pentru programele duale în perioada 2016-2020;
- 4100 uceni înmatriculați în programe duale;
- Peste 45 de meserii și specialități recunoscute oficial;
- Nivel înalt de ocupare – peste 60 % dintre absolvenți se angajează și rămân să activeze pentru perioade îndelungate;
- Salariul mediu pe perioada studiilor profesional tehnic în dual reprezintă 1600 MDL/lună;
- 34 de instituții instruiesc în dual la nivel național.

2. La nivelul angajatorilor:

- Peste 160 companii au participat până în prezent la programe de învățământ dual, în special companii mici și mijlocii;
- 100 % dintre investiții se amortizează datorită contribuției productive a ucenicilor.

3. La nivelul guvernului:

- Coparticipă la cheltuielile business-ului legate de buna desfășurare a învățământului dual;
- Adaptează cadrul normativ în scopul reglementării eficiente a sistemului educațional dual;
- Asigură distribuirea fondurilor bugetare pentru organizarea învățământului profesional tehnic dual.

4. Dezvoltare economică-socială:

- Competitivitate ridicată printre companiile mici și mijlocii;
- Diminuarea ratei șomajului printre tineri.

Informația a fost sistematizată și prezentată în cadrul lansării proiectului Erasmus+ „Integrarea învățământului superior dual în Republica Moldova și Ucraina”, care s-a desfășurat la data de 24.09.2021, în incinta Universității Libere Internaționale din Moldova și moderat de Vice-rectorul pentru Relații Internaționale și Proiecte Europene din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, Olesia Sîrbu [10].

Republica Moldova se caracterizează printr-un ritm domol de dezvoltare economică, care în continuu duce lipsa forței de muncă calificată și necesită specialiști din diverse sfere. Iată de ce sistemului de învățământ dual este una din metodele alternative de relevanță pentru optimizarea sistemului educațional din țară. Rezultatele la nivelul învățământului profesional tehnic dual deja a demonstrat succesul acestei forme.

IV. IMPLIMENTAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DUAL SUPERIOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

În circumstanțele zilei de azi, ideea integrării învățământului dual în universități capătă contur real și anume, prin pilotarea acestui model în cadrul a trei universități din Moldova:

1. **ASEM**, la două specialități "Business și Administrarea Afacerilor" și "Informatica Aplicată", Ciclul I;
2. **UTM**, la două specialități "Automatică și Informatică" și "Robotică și Mecatronică", Ciclul I;
3. **ULIM**, la specialitatea "Diplomație, Securitate, Business și Comunicare", Ciclul II.

Inițierea procesului se datorează unui proiect internațional COOPERA – "Integrating Dual Higher Education In Moldova and Ukraine", coordonatorul proiectului este Olesea Sîrbu (Proector pentru relații internaționale și proiecte europene, ASEM). În acest proiect sunt implicate universități din așa țări ca: Republica Moldova, Ucraina, Germania, Spania, Bulgaria, Polonia și Slovenia. În Republica Moldova colaboarea se realizează între Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM), Universitatea Tehnică din Moldova (UTM), Universitatea Internațională Liberă din Moldova (ULIM) și Ministerul Educației, Culturii și Cercetării din Republica Moldova (MECRRM). "Scopul proiectului este de a integra învățământul superior dual (DHE) în țările partenere, în general, și de a îmbunătăți capacitatea de muncă și dezvoltarea individuală, de a spori compatibilitatea și continuitatea între cerințele lumii profesionale și formarea inițială a studenților universitari și de a realiza o mai mare eficiența economică și integrarea socială, în special" [11]. Se așteaptă ca până în anul 2024 să fie realizate mai multe obiective specifice:

- Elaborarea și implementarea modelului specific învățământului superior, care țintește întărirea parteneriatului între student, instituție și mediul de afaceri;
- Optimizarea suportului legislativ atât de necesar pentru funcționarea modelului dual la nivelul învățământului superior;
- Experimentarea elementelor specifice învățământului dual în universități, prin pilotare și analiza rezultatelor.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, în perioada februarie 2021 – iunie 2022 s-au desfășurat următoarele evenimente, fiind organizate în format on-line, hibrid, dar și fizic, în cadrul proiectului:

- 6 ședințe de lucru;
- 2 ateliere de lucru;
- 5 vizite de studiu (1 de monitorizare);
- 1 seminar de informare, de studiu și de analiză [11].

Conținutul evenimentelor include un șir de activități: discutarea principalelor subiecte din plan; schimb de cunoștințe și experiențe în domeniul sistemului de învățământ dual; modele de învățământ dual implementate; experiența studenților implicați în programele duale; vizite reprezentanților sectorului real implicați în sistemul dual; bune practici și exemple de succes/pilotare a programelor de studii în domeniul de implementare a proiectelor; etc. Volumul activităților de fapt este unul mai de amploare, luând în calcul perioada de desfășurare mică (1,5 ani de la lansarea proiectului). Anul de studii 2022-2023 va fi o provocare în acest sens pentru toate părțile implicate (studentul, compania-angajator, instituția de învățământ superior, statul). Procedura de aplicare este accesibilă, abiturientul trebuind să parcurgă câțiva pași (pe exemplul ASEM):

1. În perioada de admitere (25 iulie – 5 august 2022) este necesar de a selecta una din programele de studii propuse pentru sistemul dual;
2. În septembrie se va desfășura procedura de cunoaștere a companiei partener și selectarea celei în care se va dori să se activeze. Se va realiza interviul cu angajatorul, după care se va semna contractul;

3. În octombrie, fiind deja student, se va începe integrarea treptată în mediul de lucru al companiei.

Defalcarea timpului de studii se face conform raportului 40/60, ceea ce înseamnă 40 % din totalul orelor se petrec la companie, iar 60 % ore la ASEM. În perioada celor 40 % ore petrecute la companie, studentul nu doar obține competențe practice, dar este și salarizat. Partenerii implicați în programele propuse sunt:

1. Moldova Agroindbank
2. RTSolutions
3. Crystal System Group
4. Finantari
5. ASPA S.A.
6. AC-TECH
7. Cricova
8. StarNet
9. ZERNOFF
10. EFES Moldova
11. Moldcell
12. PWC

Interacțiunea sistemului de învățământ cu mediul de afacere, subiecții pieței muncii este una dintre componentele modelului actual, care este solicitat de societate. Alternativa modelului clasic fiind cel dual, care perfect se încadrează în aceste cerințe. Iată de ce, anume acum este nevoie de sprijinul necondiționat din partea tuturor celor implicați, continuarea orientării eforturilor la implementarea fără întrerupere, în strânsă cooperare cu angajatorii și partenerii sociali interesați de dezvoltarea educației duale.

Concluzii

În urma analizei efectuate, se poate concluziona că modelul dual de învățământ reprezintă o direcție provocatoare, dar și promițătoare pentru optimizarea învățământului superior, care este asigurată prin creșterea volumului timpului petrecut în cadrul companiei (experienței de muncă), orientarea către formarea competențelor profesionale, aptitudinilor și abilități în rândul studenților din ciclul disciplinelor studiate. Organizarea procesului de învățământ după acest model asigură customizarea studiilor, sporește orientarea practică a pregătirii, crește mobilitatea profesională a studenților, dar și a profesorilor, competitivitatea absolvenților și asigură angajarea acestora, de regulă, evitând piața muncii.

Bibliografie:

1. anofm.md/Piața muncii: locuri vacante la 11.07.2022
2. statistica.gov.md
3. <https://www.consilium.europa.eu/media/57467/2022-06-2324-euco-conclusions-ro.pdf>
4. Strategia de Dezvoltare "Educația 2030"
5. Planul de învățământ, Ciclul I – studii superioare de licență, nivelul de calificare ISCED – 6, pentru anii 2019 – 2022.
6. Curriculum Universitar la unitățile de curs Practica de producție și Practica de licență, domeniul general de studii: 041. Științe economice; Domeniul de formare profesională: 0413. Business și administrare; Specialitatea/Programul de studii: Business și Administrare; Ciclul I: Studii superioare de licență; Forma de organizare: Învățământ cu frecvență, anul 2021-2022, ASEM.
7. <https://ipt.dual.md/>
8. <https://www.legis.md/>
9. <https://elib.bsu.by/handle/123456789/207844>
10. <https://chamber.md/>
11. <https://bri.ase.md/coopera/>
12. <https://admitere.ase.md/invatamant-dual/>